

Αρ. Φακ.: ΑΥΤ 11/2022

**Τοποθέτηση Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων αναφορικά με τον ρόλο της Αστυνομίας και του
Υφυπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, σε περιπτώσεις παρακοών
διαταγμάτων επικοινωνίας με αποτέλεσμα την «αποξένωση» παιδιών από
τον ένα γονέα**

Λευκωσία, 14 Σεπτεμβρίου 2022

Ερευνών Λειτουργός: Μελίνα Τριγγίδου

Περιγραφή:

1. Το 2019, τέθηκε υπόψη μου ατομικό παράπονο που αφορούσε τη φυσική και συναισθηματική «αποξένωση» μητέρας από τα δύο ανήλικα παιδιά της, εξαιτίας ενεργειών του πατέρα τους, κατά παράβαση σχετικού δικαστικού διατάγματος.
2. Στην περίπτωση αυτή, τα παιδιά, εξαιτίας μεθοδευμένων ενεργειών του πατέρα τους, διέμεναν μαζί του για μεγάλο χρονικό διάστημα, σε αντίθεση με το περιεχόμενο διατάγματος δικαστηρίου που όριζε/ορίζει ως τόπο διαμονής των παιδιών την οικία της μητέρας τους, και αντίθετα με τις απόψεις και εισηγήσεις ειδικών, που υπογράμμιζαν την ανάγκη όπως τα παιδιά βρίσκονται υπό την φύλαξη της μητέρας τους, και όπως αποκατασταθεί η συναισθηματική και πραγματική σχέση της τελευταίας με αυτά.
3. Μετά από τη διερεύνηση ατομικού παραπόνου¹, και έχοντας, μεταξύ άλλων, εξετάσει την εμπλοκή της Αστυνομίας καθώς και των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, υπηρεσίες που έχουν καθοριστικό ρόλο να διαδραματίσουν σε τέτοιες φύσεως υποθέσεις, υπέβαλα στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες την Έκθεσή μου ημερ. 5 Αυγούστου 2020.
4. Η εν λόγω έρευνα κατέδειξε, μεταξύ άλλων, την ανάγκη για εντατικοποίηση των προσπαθειών και για λήψη περαιτέρω ενεργειών από πλευράς εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ώστε να μην παγιώνονται καταστάσεις συνεχιζόμενης παραβίασης πρώτιστα, δικαιωμάτων των παιδιών αλλά και γονεϊκών δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων γονέων.

¹ Αρ. Φακ.: Α/Π 1341/2019.

5. Διαφάνηκε, κυρίως , ότι είναι απαραίτητη η υιοθέτηση και εφαρμογή άμεσων και αποτελεσματικών μέτρων αποκατάστασης της νομιμότητας, αφού η απλή άρνηση του άλλου γονέα να συμμορφώνεται με το περιεχόμενο διατάγματος αρμόδιου δικαστηρίου οδηγεί στην πρακτική ανατροπή του,(διατάγματος) με εξαιρετικά επιβλαβείς συνέπειες στα ενδιαφερόμενα παιδιά.
6. Σημειώνω ότι συναφείς ισχυρισμούς, έχουν, κατά καιρούς, τεθεί υπόψη μου και από άλλους παραπονούμενους/νες. Δεδομένου, όμως, ότι, οι ειδικότερες περιστάσεις της κάθε περίπτωσης δρουν αποφασιστικά στην αξιολόγηση που, ανά περίπτωση, λαμβάνει χώρα, διαφοροποιώντας τόσο τα συμπεράσματα που εξάγονται όσο και τις διορθωτικές εισηγήσεις που δύναται να υποβληθούν, δεν κρίνω σκόπιμο να αναφερθώ σε όλες τις περιπτώσεις ξεχωριστά.
7. Διαφαίνεται, παρόλα αυτά, ότι το ζήτημα της «αποξένωσης» γονιών από τα παιδιά τους, εξαιτίας ενεργειών του άλλου γονέα, αποτελεί φαινόμενο που επηρεάζει την κυπριακή κοινωνία.
8. Ενόψει τούτου, έκρινα ότι είναι αναγκαία η παρούσα παρέμβασή μου ως **Εθνική Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**, και συγκεκριμένα δυνάμει της παραγράφου (ii), εδαφίου (δ), άρθρου 5 των περί Επιτρόπου Διοικήσεως Νόμων του 1991 έως 2011, βάσει του οποίου ο/η Επίτροπος μπορεί να υποβάλλει εκθέσεις με απόψεις, εισηγήσεις και προτάσεις σε περίπτωση που, κατά τη διερεύνηση παραπόνου για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή εν γένει κατά την άσκηση των εξουσιών του, διαπιστώνει ότι υπάρχει ανάγκη για προώθηση και προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διατήρηση ή επέκταση της προστασίας τους και τήρηση θεμελιωδών αρχών από τις υπηρεσίες. Απόψεις, εισηγήσεις και προτάσεις, υπό την πιο πάνω έννοια, δυνατόν να αφορούν σε πρακτικά μέτρα και νομοθετικές ρυθμίσεις.
9. Τονίζω ότι δεν παραγνωρίζω το ενδεχόμενο να υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες ανήλικα παιδιά, αντιδρούν στο να έχουν επικοινωνία με τον γονέα

που ασκεί δικαιώματα επικοινωνίας εξαιτίας κακοποιητικής συμπεριφοράς του τελευταίου, οποιασδήποτε μορφής. Είναι, συνακόλουθα, απαραίτητο να επιδεικνύεται, ανά περίπτωση, η απαραίτητα προσοχή, ώστε να μην υπάρχει ο κίνδυνος ένας κακοποιητικός γονέας, να επικαλείται «αποξένωσή» του από το παιδί/διά του ως μέσο πίεσης για να πετύχει επικοινωνία με το/τα παιδί/ιά του.

10. Ξεκαθαρίζω, ως εκ τούτου, ότι η παρούσα Τοποθέτηση, αφορά στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ένας γονιός, μεθοδευμένα, σκόπιμα, συστηματικά και υπαίτια, ενεργεί με τρόπο που έχει ως αποτέλεσμα τα ανήλικα παιδιά του, να δημιουργούν αρνητική εικόνα για τον άλλον γονιό τους, στο βαθμό που να μην επιθυμούν τα ίδια να έχουν επαφή/επικοινωνία με αυτόν/ήν, και να χρησιμοποιούν, στην ουσία την επίκτητη αυτή «επιθυμία» των παιδιών για να αποφεύγουν τις δικές τους σοβαρές ευθύνες σε σχέση με την αδυναμία εφαρμογής σχετικού δικαστικού διατάγματος επικοινωνίας και τη δημιουργία «αποξένωσης» μεταξύ του ενδιαφερόμενου γονέα και των παιδιών.

11. Συναφώς, επαναλαμβάνω και υπογραμμίζω ότι, σύμφωνα με την **νομολογία** αναφορικά με το θέμα των γονικών δικαιωμάτων, του συμφέροντος του παιδιού και της «αποξένωσης» γονέα με παιδί, τόσο των ημεδαπών Δικαστηρίων όσο και του **Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:**

➤ **Η άσκηση των γονικών δικαιωμάτων και η απόλαυση της παρουσίας του γονιού στη ζωή του παιδιού και αντίστροφα, αποτελεί θεμελιώδη πτυχή του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή², το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και, αντίστοιχα, στο άρθρο 15 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.**

² Case of R v. The UK, ECHR, Αρ. Υπόθεσης: 10496/83, ημερ. 8 Ιουλίου 1987.

- Το συμφέρον του παιδιού, επιβάλλει την, κατά κανόνα, ανάγκη ύπαρξης επικοινωνίας μεταξύ γονέα και τέκνου.
- Το συμφέρον του παιδιού, άλλωστε, ανάγεται σε κριτήριο ρύθμισης των δικαιωμάτων επικοινωνίας των γονιών με τα παιδιά τους, κύριος σκοπός του οποίου είναι η ικανοποίηση του αισθήματος της αγάπης μεταξύ του γονέα και του παιδιού του και αποφυγή αποξένωσής τους³.
- Ο κίνδυνος αποξένωσης γονέα-παιδιού επέρχεται σε περιπτώσεις ανυπαρξίας επικοινωνίας. Η ευθύνη ρύθμισης της επικοινωνίας του παιδιού με τον γονέα δεν μπορεί να βαραίνει το παιδί⁴.
- Οι γονείς έχουν συλλογική ευθύνη για την, όσο το δυνατό, πιο ομαλή ανάπτυξη των οικογενειακών δεσμών και ταυτοχρόνως αυξημένη υποχρέωση απάλειψης ή μείωσης των τραυματικών επιπτώσεων ενός διαζυγίου στα παιδιά τους⁵.
- Ο γονέας με τον οποίο διαμένουν τα παιδιά, ενέχει υποχρέωση «θετικής ενέργειας» σε ότι αφορά την εξασφάλιση της επικοινωνίας του άλλου γονιού με τα παιδιά, στα πλαίσια της οποίας επιβάλλεται να ενθαρρύνει και να προτρέπει τα παιδιά ώστε να υλοποιούνται σχετικά δικαστικά διατάγματα⁶ και να μην διαταράσσεται η σχέση τους με τον άλλο γονέα.
- Οι αρμόδιες κρατικές αρχές, είναι επιφορτισμένες με την υποχρέωση να λαμβάνουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα που θα

³ Μανωλεδάκη, *Οικογενειακό Δίκαιο, Τόμος II, έκδοση Δ, σελ 327-328.*

⁴ Γεωργίου Φώτη Τσόκκου ν. Τατιάνας-Ελένης Παρασκευά, αριθμός αίτησης 246/14, ενδιάμεση απόφαση ημερ. 15/5/2015

⁵ Μαρία Μαυρονικόλα ν. Άντη Ξάνθου, αρ. έφεσης: 9/2009, ημερ. 24/2/2011.

⁶ Μαρία Μαυρονικόλα ν. Άντη Ξάνθου, αρ. έφεσης: 9/2009, ημερ. 24/2/2011.

δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες ώστε να επιτυγχάνεται η ουσιαστική επαφή του ενδιαφερόμενου, ανά περίπτωση, γονέα με το παιδί του⁷.

- Η, δε, «ανοχή» της στάσης ενός από τους δυο γονείς, η οποία έχει αποτέλεσμα την αποξένωση των παιδιών από τον άλλο γονέα, καθώς και η παράλειψη λήψης αποφασιστικών μέτρων σε σχέση με τον πρώτο γονέα, δημιουργεί παγιωμένες καταστάσεις σε ότι αφορά την απομάκρυνση των παιδιών από τον ενδιαφερόμενο γονέα⁸.
- Σε ότι αφορά δε το ζήτημα της συμμόρφωσης με δικαστικά διατάγματα, το Ανώτατο Δικαστήριο έχει, επανειλημμένα, τονίσει, την αναγκαιότητα αυτή γιατί: **«Σε αντίθετη περίπτωση το κράτος δικαίου, επί του οποίου θεμελιώνονται τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των ατόμων και εδράζεται η απαίτηση του κοινωνικού συνόλου για εφαρμογή του νόμου και της τάξης σε μια δημοκρατική κοινωνία, θα κατάρρεε.⁹»**.
- Σύμφωνα με τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, «[...] το άρθρο 42¹⁰ του περί Δικαστηρίων Νόμου 1960 (Ν. 14/60), προσδιορίζει τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για την τιμωρία προσώπων, φυσικών ή νομικών, για την παρακοή διαταγμάτων. Προϋπόθεση ενεργοποίησης της

⁷ Case of Luzi v. Italy, ECHR, αρ. Υπόθεσης. 48322/17, ημερ. 5/12/2019

⁸ Case of Luzi v. Italy, ECHR, αρ. Υπόθεσης. 48322/17, ημερ. 5/12/2019.

⁹ Μαρία Μαυρονικόλα ν. Άντη Ξάνθου, αρ. έφεσης: 9/2009, ημερ. 24/2/2011, Photiou v. Hadjiforados (1988) 1 C.L.R, 384.

¹⁰ «42. Τηρουμένου οιοιδήποτε διαδικαστικού κανονισμού έκαστον δικαστήριον θα έχη εξουσία να εξαναγκάζη εις υπακοήν προς οιονδήποτε διάταγμα εκδοθέν υπ' αυτου, διατάπτον ή απαγορεύον την εκτέλεσιν οιασδήποτε πράξεως, διά προστίμου ή φυλακίσεως ή μεσεγγυήσεως πραγμάτων. Και το δικαστήριον δύναται επιπροσθέτως να επιδικάση εις το πρόσωπον προς το συμφέρον του οποίου εξεδόθη το διάταγμα τοιούτον ποσόν υπό μορφήν αποζημιώσεως, ως το δικαστήριον δύναται να θεωρήση πρέπον.

Νοείται ότι έκαστο δικαστήριο θα έχη εξουσία τιμωρίας για παρακοή ή και εξαναγκασμού σε υπακοή σ' οποιοδήποτε διάταγμά του στις περιπτώσεις που αφορούν διάδικο σε δικαστική διαδικασία αλλά και στις περιπτώσεις που αφορούν οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, νοουμένου ότι αυτό έλαβε γνώση του διατάγματος και εν γνώσει του και ηθελημένα παροτρύνει ή συνεργεί στη μη υπακοή διατάγματος.»

πιο πάνω δικαιοδοσίας είναι η τήρηση των διαδικαστικών προϋποθέσεων που τίθενται με τις πρόνοιες της Δ.42 Α(1) των περί Πολιτικής Δικονομίας Διαδικαστικών Κανονισμών [...] Από την ίδια τη φύση της διαδικασίας παρακοής ως οιονεί ποινικής [...] αναφύεται η ανάγκη πλήρους και αποτελεσματικής διαπίστωσης ύπαρξης των πιο κάτω προϋποθέσεων [...] (α). Ύπαρξη διατάγματος, (β). Ύπαρξη αναγκαίας οπισθογράφησης, (γ). Προσωπική επίδοση του διατάγματος, (δ). Προσωπική επίδοση της αιτήσεως παρακοής.»¹¹ «[...] η Δ. 42 Α καθιστά την προσωπική επίδοση, τόσο του οπισθογραφημένου διατάγματος όσο και της αίτησης προς εξαναγκασμό σε υπακοή προς αυτό, απαραίτητο όρο για την καταδίκη του προσώπου που δεν συμμορφώνεται.»¹²

12. Υπό το φως των πιο πάνω, επαναλαμβάνω πως:

- **Η σοβαρότητα του θέματος καθιστά επιτακτική την ανάγκη όπως οι αρμόδιες αρχές ενσκήψουν με την απαραίτητη σοβαρότητα σε αυτό, και προχωρήσουν άμεσα στην μελέτη και υιοθέτηση ενός σαφούς και αναλυτικού θεσμικού πλαισίου που θα ενισχύει τις αρμοδιότητες όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ώστε να έχουν την δυνατότητα να λαμβάνουν ισχυρά μέτρα ως προς υλοποίηση σχετικών δικαστικών διαταγμάτων, για την πλήρη, έγκαιρη και αποτελεσματική προστασία των παιδιών.**
- **Θα πρέπει, συναφώς, να αποτελέσει προτεραιότητα η ενδεχόμενη τροποποίηση σχετικών με το ζήτημα νομοθεσιών στο βαθμό που αυτή κρίνεται αναγκαία για σκοπούς επίτευξης των πιο πάνω (π.χ. των περί σχέσεων γονέων και τέκνων νόμων).**

¹¹ Krashias Shoe Factory Ltd v. Adidas (1989) 1 (E) A.A.Δ. 750, Μαρία Μαυρονικόλα v. Άντη Ξάνθου, αρ. έφεσης: 9/2009, ημερ. 24/2/2011.

¹² Krashias Shoe Factory Ltd v. Adidas, Tofan v. Κυπριακής Δημοκρατίας, αναθ. Έφεση αρ. 163/2013, ημερ. 2/7/2020.

- Θα πρέπει να διευκρινιστεί περαιτέρω, με σαφή και αναντίλεκτο τρόπο, ο τρόπος παρέμβασης της Αστυνομίας στις περιπτώσεις όπου παρεμποδίζεται η εφαρμογή διαταγμάτων Δικαστηρίου που αφορούν στην φύλαξη ή/και επικοινωνία ενδιαφερόμενων γονέων με τα παιδιά τους, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της για τη διαχείριση αυτόφωρων αδικημάτων, με την άμεση σύλληψη του γονέα που αρνείται σε πραγματικό χρόνο της καταγγελίας να παραδώσει το παιδί σύμφωνα με τους όρους του διατάγματος, και όπου υπάρχει κενό νόμου να διορθωθεί.
- Ειδικότερα ως προς την ευθύνη των οργάνων της τάξης, και με δεδομένη την ύπαρξη του αυτοφώρου αδικήματος, θα πρέπει η Αστυνομία, σε άμεση συνεννόηση με τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, να μην δημιουργεί προσκόμματα και δυστοκία για την εκτέλεση του υφιστάμενου διατάγματος, όταν ένας εκ των γονέων αρνείται να υπακούσει, το περιεχόμενο του οποίου μόνο το αρμόδιο Δικαστήριο δύναται να τροποποιήσει, αν το συμφέρον του παιδιού το επιβάλλει.

13. Συναφώς, υποβάλλω την παρούσα Τοποθέτηση στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, και δη στην Υφυπουργό Κοινωνικής Πρόνοιας και Αρχηγό Αστυνομίας, για τις δικές τους άμεσες σχετικές ενέργειες, με σχετική ενημέρωση του Γραφείου μου.

14. Η παρούσα Τοποθέτηση αποστέλλεται επίσης στον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας καθώς και στην Επίτροπο Νομοθεσίας για ενημέρωσή τους.

Μαρία Στυλιανού-Λοττίδη
Επίτροπος Διοικήσεως
και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων